

*****

МЕДІАОСВІТА

*****

УДК 007:378:37.013.3

DOI [https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.3\(47\).11](https://doi.org/10.32840/cpu2219-8741/2021.3(47).11)

М. В. Бутиріна

доктор наук із соціальних комунікацій, професор
завідувач кафедри масової та міжнародної комунікації
e-mail: butyrina_m@fszmk.dnulive.dp.ua, ORCID: 0000-0002-5048-5187
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
проспект Гагаріна, 72, м. Дніпро, Україна, 49131

М. П. Анікеєнко

аспірант кафедри масової та міжнародної комунікації
e-mail: dneprpsy@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3370-885X
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
проспект Гагаріна, 72, м. Дніпро, Україна, 49131

ПРОФЕСІЙНІ ВИМОГИ ДО ЖУРНАЛІСТСЬКОГО ФАХУ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

Мета дослідження передбачала виявлення мейнстримних журналістських компетенцій, затребуваних сьогодні ринком праці.

Методи дослідження. За допомогою контент-аналізу оголошень про вакансії журналістів виявлено найбільш частотні фахові вимоги роботодавців для претендентів на відповідні посади. Вибірку становлять оголошення з двох популярних сайтів пошуку роботи work.ua та ua.jobble.org загальною кількістю 70 текстових одиниць. Хронологічні межі вибірки – 1 місяць. Територіальні межі – міста Дніпро та Київ. Виявлені фахові вимоги систематизовано на основі компетентнісної моделі З. Вайшенберга, яка була доповнена новітніми журналістськими компетенціями, що актуалізувалися останнім часом у зв'язку з потребами медіагалузі. Для інтерпретації результатів контент-аналітичного дослідження застосовано методи аналізу, синтезу та узагальнення.

Результати. Проведене контент-аналітичне дослідження дозволило дійти висновків про співвідношення усталених та новітніх компетенцій, характерних для журналістської професії. Виявлено, що журналістська майстерність, представлена низкою інструментальних навичок, визначає всі види журналістських посад незалежно від спеціалізації та функціональних особливостей. Результати контент-аналізу також дозволили констатувати безумовний інтерес роботодавців до навичок, затребуваних при роботі в кросмедіа та в соціальних мережах. Вища освіта як вимога до кандидатів була представлена менше ніж у 50% оголошень, натомість досвід був актуалізований майже у 80% проаналізованих вакансій. Наведені дані корелюють із популярними сьогодні підходами до деакадемізації журналістської освіти, введення її в практично-прикладну площину. Цей підхід у США, зокрема, презентований моделлю освіти як teaching hospital, у Німеччині – Дортмундською моделлю. В Україні також поступово впроваджується практика відкриття шкіл журналістики на базі медіаорганізацій.

Новизна. Уперше систематизовано фахові вимоги до журналістів на основі контент-аналізу оголошень про відповідні вакансії. Виявлено компетентнісні пріоритети роботодавців.

Практичне значення. Результати та висновки можуть бути застосовані для оптимізації компетентнісної моделі журналістської освіти.

Ключові слова: компетенції, фахові вимоги, журналістика, ринок праці, медіагалузь, модель журналістської освіти.

I. Вступ

Журналістську освіту зазвичай розглядають у контурі протистояння між динамічними потребами ринку праці й консервативними компетентнісними моделями вишів. Як галузь, узалежнена швидкою зміною технологій, журналістика повсякчас потребувала функціонального переналаштування своїх акторів. Кожна інформаційна революція свого часу спричиняла технологічні трансформації журналістської професії. Однак найвиразніших змін вона зазнала у зв'язку з диджиталізацією. У західно-європейському науковому дискурсі виник навіть термін «журналістика перехідного періоду» на позначення структурної кризи медіагалузі й тих компетентнісних трансформацій, до яких вона вдається, аби адаптуватися до нового комунікаційно-технологічного середовища.

Компетентнісна реформа є об'єктом пильної уваги освітян і науковців, що опікуються проблематикою медіагалузі. Відповідні дослідження є актуальними і в Україні, і в країнах Заходу. При цьому коло досліджуваних питань багато в чому збігається, адже певною мірою збігаються й передумови до розвитку та функціональної реструктуризації журналістського фаху. Зокрема, дилему універсальний/вузькоспеціалізований журналіст у науковому дискурсі США проблематизували Д. Менсінг і Д. Райф [14]. Модель *teaching hospital* для оптимізації журналістської освіти запропонував американський дослідник Н. Леман [13]. Про переосмислення місії журналістської освіти писав К. Андерсон [8].

Журналістську освіту в аспекті вимог медіагалузі концептуалізували й німецькі вчені (Б. Дернах, А. Блоум, Т. Ебервейн, С. Авербек-Ліц, С. Рус-Моль).

Шляхи оптимізації журналістських компетенцій в Україні досліджували В. Іванов, С. Квіт, В. Різун, М. Тимошик, Н. Габор, П. Катеринич, В. Шпак, А. Захарченко, А. Петренко-Лисак, М. Дорош, О. Кутюренко, О. Піддубна. Найголовнішою проблемою журналістської освіти української медіадослідники й викладачі визнали невідповідність змісту освітніх програм вимогам фаху. Зокрема, М. Тимошик зазначив: «...ті зразки, канони й базові напрацювання, на які й досі орієнтується журналістська освіта в українських університетах, сильно відстають від реалій і потреб практичної журналістики, а в останній час вони все сильніше відцентрувалися» [6]. Варто в зв'язку із цим згадати також онлайн-дискусію, ініційовану громадським об'єднанням «Український інститут медіа і комунікації» «Журналістська освіта: що потрібно для якісної трансформації?» (2020, 17 червня), яка засвідчила потребу в трансформації журналістської освіти [3].

Ми також здійснили емпіричне дослідження рецепції стейкхолдерами компетентнісної моделі журналістської освіти й дійшли висновку, що «існує певний розрив між компетентнісним змістом практичної журналістської діяльності та компетенціями, запропонованими системою журналістської освіти» [1].

II. Постановка завдання та методи дослідження

Журналістика ніколи не була однорідною й статичною професією, а відтак варіювалося та розвивалося її компетентнісне підґрунтя. Метою нашого дослідження передбачено виявлення мейнстримних журналістських компетенцій, що є затребуваними на сучасному етапі ринком праці. Для досягнення поставленої мети нами були зrealізовані такі завдання: виявлення дискусійних аспектів компетентнісної моделі журналістської освіти, аналіз актуальних моделей журналістської освіти, контент-аналіз оголошень про вакансії журналістів.

Компетенції як професійні вимоги в сприйнятті роботодавців можна відстежити в дискурсі оголошень про вакансії в медіа. Такі повідомлення віддзеркалюють статус кво журналістики, оприявнюють суперечностями між компетенціями в додатку до диплома й компетенціями як очікуваннями ринку праці.

Реалізуючи мету й завдання нашого дослідження, ми здійснили якісно-кількісний контент-аналіз оголошень (N = 70) про вакансії за ключовим словом «журналіст» на популярних цільових сайтах. Хронологічні межі дослідження – один місяць. Територіальні межі відобразили локалізацію за регіонами Дніпро та Київ. Ми свідомо не включали у вибірку вакансії за пошуковим словом «журналіст», які презентували суміжні професії комунікаційного спектра, як-от: копірайтер, рерайтер, редактор тощо. Незважаючи на певне нівелювання функціональних ролей наведених професій і проблематизацію питання меж журналістського фаху, ми виходили з дослідницької потреби окреслити компетентнісну модель журналістики за умов збереження чистоти професії. Серед одиниць підрахунку були застосовані категорії «вища освіта», «досвід», «професійні якості», «соціальна орієнтація», «мотивація», «компетенції». Остання категорія потребувала декомпозиції й конкретизації в розгалуженій категоріальній моделі. Зокрема, «компетенції» були диференційовані відповідно до складників класичної компетентнісної моделі німецького дослідника З. Вайшенберга, доповненої нами у зв'язку з новими умовами середовища журналістської праці.

III. Результати

Дискусія про модернізацію журналістської освіти розпадається на кілька складових, що втілюються в наведених нижче питаннях.

Кого готують і кого мають готувати факультети журналістики, якщо зважати на те, що медіагалузь потребує не лише журналістів, а й фахівців суміжних із журналістикою спеціальностей, які передбачають застосування комунікаційних технологій?

Яким шляхом має іти журналістська освіта: у напрямку підготовки універсального фахівця чи орієнтованого на вузьку спеціалізацію?

Зокрема американські дослідники зазначають, що поряд із низкою компетенцій щодо написання новин, створення подкастів та роботи у соцмережах журналісти повинні вміти обирати свою контентну нішу [14].

Які форми набуття журналістської освіти наразі є оптимальними?

Подібно до західного досвіду українська журналістська освіта йде кількома шляхами. В. Шпак виокремлює у зв'язку із цим чотири шляхи: академічну освіту; короткотермінові тренінги й курси, які проводять громадські організації; підвищення кваліфікації, які пропонують медіаорганізації, та Могиллянську школу журналістики, «де поєднується практичне журналістське навчання з наданням магістерського ступеня» [7].

Зазвичай опоненти університетського формату журналістської освіти вказують на колізію невідповідності теорії, яка викладається у вишах, та практики, яку потребує медіагалузь. Водночас вони не враховують специфіки університетської освіти, яка, за визначенням, є фундаментальною та якісною, дає світоглядне підґрунтя, а не лише прищеплює конкретні інструментальні навички.

Ми солідаризуємося із думкою Н. Габор, яка зазначає, що «університет – це універсальна і (в ідеалі) максимально якісна освіта. Тому ці дисципліни мали б бути подані так, щоб вони вчили критично мислити, аналізувати проблеми предмету в контексті їх сучасного прочитання, пропонували спроби розуміти світ, у якому живемо... Університет – це не курси з окремих навичок» [2].

З огляду на різноманіття форм набуття журналістських компетенцій різного штибу постає закономірне питання: чи повинна медіагалузь спиратися на єдину модель журналістської освіти? Або ж навпаки, різноманіття медіапідприємств, орієнтованих на розмаїття потреб медіаспоживачів, передбачає варіативність форм надання журналістської освіти?

Модернізатори галузі одностайні у своїх критичних закидах: журналістика застрягла в анахронічній ролі «гейткіпера» та пояснювача світу. Натомість аудиторія змінилася й потребує зовсім іншої функціональності від ЗМІ. Як зазначає німецький дослідник Стефан Рус-Моль, медіа більше не переймаються поясненням світу чи інтерпретацією політичних процесів: ця функція перетворюється на вторинну. Набагато значнішою стає потреба набутти конкурентоспроможності у боротьбі за свій аудиторний сегмент в «економіці уваги», що має тенденцію до переростання в «економіку дезінформації» [17]. Причинно-наслідкові зв'язки тут очевидні: аудиторія позитивно реагує на дискурс незвичайного, який найлегше продукується у фейковому форматі.

Багато очікувань від компетентнісної реформи пов'язано з ринковими умовами медіадіяльності. Як слушно зазначають німецькі вчені П. Неллеке-Пшибільська, Т. Еверс, К.-Д. Альтмеппен, «медіаметричний показник Reach заступає показник релевантності медіатексту, стає більш затребуваним і вагомим у медіавиробництві» [16].

Редакційний менеджмент, сфокусований на змісті повідомлень, дедалі більше стає анахронізмом. Журналісти не лише продукують контент, а й працюють з контентом: просувають його, продають, аналізують, оптимізують тощо.

Від письменника до менеджера – таку функціонально-рольову трансформацію накреслили для журналістів модернізатори галузі. У практичній площині цей перехід втілюється в безлічі курсів з контент-маркетингу, управління соціальними мережами, цифрового сторителінгу, які орієнтовані саме на журналістів.

У США вже тривалий час точаться дискусії щодо реформування журналістської освіти, яка опинилася в умовах динамічних трансформацій медіагалузі. З метою адаптації навчальних програм і форм викладання до викликів часу провідними фахівцями у царині підготовки журналістів пропонуються різні підходи.

Модель *teaching hospital* (навчального госпіталю) передбачає, що школи журналістики мають працювати як навчальні лікарні, віддаючи перевагу відпрацюванню конкретних навичок із колишніми та діючими практиками. Означену модель у 2009 р. запропонував до впровадження Ніколас Леманн, декан Вищої школи журналістики Колумбійського університету [13]. Ідею підхопили й розвинули фонди, які підтримують розвиток журналістської освіти.

Які аргументи висунув Н. Леманн на користь запропонованого підходу? На відміну від більшості ЗМІ, які зараз переживають економічний занепад, бізнес-моделі, що уґрунтовують школи журналістики, залишаються стабільними. Тож вони мають стати тими рятівними острівками, які дозволять освіті й професії процвітати разом.

Це по-перше. По-друге, інтернет пропонує здебільшого «журналістику думок». Тут гостро відчувається брак оригінальних репортажів, особливо тих, що стосуються локальної та гіперлокальної тематики. Модель *teaching hospital* передбачає, що школи журналістики будуть безпосередньо працювати з громадами, заповнюючи лакуну місцевого контенту.

По-третє, розробник моделі Н. Леманн вказує на помітну відмінність між виробництвом оперативних новин у доцифрові часи, коли журналістська діяльність здійснювалася переважно інтуїтивно, а рух кар'єрними сходами супроводжувався наставництвом, і сучасними високотехнологічними підходами до контентовиробництва, що потребує цілої низки компетенцій. «У цьому се-

редовищі освіта є важливою, оскільки робоче місце не створене для її забезпечення», – підкреслює Н. Леманн [13].

Школи журналістики, що функціонують за принципом *teaching hospital*, стають центрами громад, підтримують місцеву «екосистему» новин, виховують громадськість, надають спільнотам усі необхідні інформаційні послуги.

Як правило, школи журналістики входять до складу дослідницьких університетів, які мають фундаментальну базу актуальних знань у різних галузях. Такий бекграунд, на думку Н. Леманна, дозволяє журналістам здійснювати діяльність, яка, «дійсно, пояснює громадянам суспільство» [13].

Дослідники Д. Менсінг та Д. Райф розкритикували модель *teaching hospital*, зауваживши, що вона неправильно концептуалізує журналістську освіту, прирікаючи її на низький рівень адаптивності до змін. Натомість вони запропонували *підприємницьку модель*, у якій ототожнили служіння суспільству з виробництвом, професійну практику з одночасно рефлексивною практикою. На думку дослідників, ця модель має орієнтувати журналістську освіту на попит щодо медіа-діяльності, готової до змін та перебудови всієї індустрії новин [14].

Інші компетентнісні акценти пропонує американська *концепція журналістської освіти, загуртованої на знаннях*. Вона передбачає оволодіння «п'ятьма компетентностями: знанням історії та гуманітарних наук, розумінням конкретного предмету, знанням процесу масової комунікації, професійними навичками та прихильністю професійним цінностям та ролі» [18].

Дослідниця С. Карпентер наголошує на тому, що для того, «щоб отримати роботу та працювати в галузі, потрібні знання про навички, а щоб розвиватися разом із галуззю, потрібно більше теоретичних знань» [11, с. 298].

Розроблена у Німеччині *Дортмундська модель* кореспондується з американською моделлю *teaching hospital* та презентує підхід Технічного університету в Дортмунді, який послідовно поєднує теорію та практику при наданні журналістської освіти.

На сайті вишу йдеться про можливість набуття професійного статусу разом зі здобуттям ступеня бакалавра/магістра (<https://journalistik.tu-dortmund.de/studium/studienangebot/journalistik/>).

А. Блоум, Т. Ебервейн та С. Авербек-Ліц серед переваг моделі вбачають ранню спеціалізацію майбутніх журналістів, які під час практично орієнтованого навчання здобувають відповідні компетенції в одній зі спеціалізованих медіацарин – науковій, політико-економічній чи музичній журналістиці. Дослідники вважають «місце навчання ідеальним для заглиблення у ці спеціалізовані галузі, адже в професійній повсякденності для такої рефлексії не залишається місця» [9].

На думку німецької дослідниці Б. Дерббах, університетську підготовку журналістів у контексті Болонського підходу закладено на кількох рівнях системи «медіа – соціум». На макрорівні журналістика постає як суб'єкт, який спостерігає за суспільством, реагує на його запити й потреби, що згодом відбивається в компетентнісній моделі освіти. На тому самому рівні журналістика як наукова галузь розглядає практичну журналістику як підсистему цього суспільства, результати такої рефлексії також умотивовують зміст і спрямованість навчання. На мезорівні наявні дві системи відліку: система освіти та науки, з одного боку, система ЗМІ та журналістський ринок праці – з іншого. Навчання академічної журналістики пов'язане із загальною стратегією освітньої політики, а також з формальними умовами та правилами системи освіти й науки певного університету. У контексті професійної освіти він надає науково обґрунтовані знання про журналістику та необхідні предметні, фахові й комунікативні компетенції. На мікрорівні журналістської професії це означає набір конкретних навичок і компетенцій, яким навчаються відповідно до практичних вимог галузі [12].

Варто наголосити на тому, що вітчизняні дискусії стосовно змісту журналістської освіти значною мірою корелюють зі світовим полемічним дискурсом на цю тему. Одне з ключових питань формулюється так: навички vs знання, прикладна підготовка чи заґрунтована на знаннях журналістська освіта (*knowledge-based journalism education*)?

Як розробляється означене питання в Україні?

Якість журналістської освіти системно досліджувало й досліджує видання «Детектор медіа». Модернізацію журналістської освіти на базі Інституту журналістики вивчили А. Захарченко, А. Петренко-Лисак [4]. Вони зіставили дані щодо браку знань і вмінь, на які вказали студенти й роботодавці, і виявили істотну суперечність між оцінками майбутніх журналістів та стейкхолдерів. Студенти вказали на необхідність набуття низки управлінських та аналітичних компетенцій, тобто таких, які повинні мати журналісти, які обіймають керівні посади. Натомість роботодавці зосередили увагу на нестачі первинних інструментальних навичок: збирати й узагальнювати інформацію, брати інтерв'ю, здійснювати фактчекінг, стежити за новинним потоком, працювати з даними тощо.

Проблемою номер один журналістської освіти під час згаданої вище дискусії С. Квіт називає слабкий зв'язок з ринком праці. «Значна кількість редакцій і телеканалів не зацікавлені у хороших випускниках. Вони зацікавлені в лояльних журналістах, а далі вони їх довчать», – так проблематизує поточну ситуацію в медіагалузі дослідник і продовжує: «Наші редакції не висувують вимог до факультетів. Вони не висувують вимог взагалі... Шукають журналістів, і диплом журналіста не є маркером, який допомагає знайти роботу. Факультети журналістики ігнорують працедавців. Вони мають коло

випускників і з ними співпрацюють. Але це не співпраця. Немає взаємодії, коли була б напруга, були б вимоги. Коли б редакція вкладала кошти в обладнання, такого не має» [3]. С. Квіт вказує і на наслідки відсутності зв'язку роботодавці/вищі. Університети не мають номенклатури медіапрофесій, яких потребує галузь, як наслідок, вони не можуть реагувати на запит, якого не існує [3]. На «проблемні відносини між центрами журналістської освіти та медіаіндустрією, постачальником та замовником журналістського персоналу» вказували також В. Іванов та В. Різун [5].

Виходячи з реалій медіагалузі, учасники дискусії схиляються до моделі універсального журналізму, що дозволить випускникам обіймати варіативні посади [3].

Висновок цілком закономірний: якщо медіагалузь не схильна виступати агентом змін у журналістській освіті, відсутній і зворотний зв'язок у вигляді інновацій у підготовці журналістів.

Спираючись на поширену в західному освітньому просторі модель журналістської освіти З. Вайшенберга [15], ми здійснили якісно-кількісний контент-аналіз оголошень про вакансії журналіста. Їхній зміст було категоризовано й розбито на складники, що кореспондували з видами компетенцій, запропонованих німецьким дослідником:

- фахова компетенція: інструментальні навички;
- фахова компетенція: загальні медіанаукові знання;
- галузеві/спеціальні знання;
- комунікаційна компетенція;
- соціальна орієнтованість: усвідомлення автономності.

Показово, що модель З. Вайшенберга розроблена в рамках проєкту «Компетентність та технології» шляхом багаторівневого опитування експертів щодо ефективних журналістських компетенцій. Свого часу вона мала безумовну релевантність професійним вимогам до журналістського фаху. При розробці категоріальної моделі ми врахували константні компетентнісні позиції, а також виокремили й здійснили підрахунок компетенцій, які не були враховані в моделі З. Вайшенберга, проте виявилися частотними в оголошеннях про журналістську роботу, що увійшли до нашої вибірки. Ідеться про мовну компетенцію, яка є пріоритетною для багатьох роботодавців; здатність до актуалізації знань, що відображає вміння журналістів стежити за процесами поточної життєдіяльності суспільства й рефлексувати відповідно до наявних базових знань; здатність працювати в команді, що відображає реалії конвергентних редакцій.

До одиниць аналізу ми також віднесли професійні якості та мотивацію журналіста, досвід роботи й факт наявності профільної вищої освіти, що цілком відповідає меті нашого дослідження.

У результаті контент-аналізу розроблено частотну модель компетенцій. З'ясувалося, що найбільш затребуваними на ринку праці є інструментальні навички (100% оголошень), котрі є складником фахової компетенції, що традиційно пов'язуються із журналістикою як ремеслом. Це означає, що майстерність є затребуваною роботодавцями незалежно від типу журналістської посади та спеціалізації. Найбільш частотними тут виявилися навички оперативного віднайдіння, аналізу та структування інформації; продуктивного пошуку рейтингових інформаційних приводів; написання текстів у різних стилях та жанрах; взаємодії із соціальними мережами; володіння пакетом Microsoft Office, інструментами Google, фоторедактором. За нашими підрахунками, 23% зазначених в оголошеннях інструментальних навичок вказують на розвиток журналістського фаху і стосуються підприємницького, промоційного та технологічного підходів до журналістської діяльності.

Показово, що вища профільна освіта не є обов'язковим складником вимог до журналістів (на ній наголосили роботодавці лише у 45% оголошень), на відміну від набору навичок, якими вони мають володіти, аби обійняти відповідну посаду. Значну вираженість має також чинник досвіду (77%), що кореспондує з трендовими сьогодні підходами до деакадемізації журналістської освіти, переведення її у практично-прикладну площину. Зокрема, підхід представлено розглянутими вище Дортмундською моделлю, моделлю teaching hospital та вітчизняним досвідом створення шкіл журналістики при медіаорганізаціях.

Водночас у професійних вимогах, представлених категорією «Актуалізація знань» (21%), імпліцитно представлені уявлення роботодавців про фундаментальну полідисциплінарну підготовку претендентів на журналістські посади, адже тут ми бачимо такі імперативи, як «бездоганне розуміння суспільно-політичної ситуації в Україні та світі», «розуміння міжнародних політичних, економічних та соціальних процесів», «орієнтація у поточній соціальній ситуації в Україні». Цілком очевидно, що від журналістів вимагають потужної базової підготовки, знання дисциплін соціогуманітарного циклу, які б дозволили їм ідентифікувати і грамотно оцінювати поточні тенденції й трендові явища в політичній, економічній чи соціальній царинах в Україні й світі. Отже, незважаючи на інструментальні акценти, у професійних вимогах роботодавців спостерігаємо й певні ознаки моделі журналістської освіти, «заґрунтованої на знаннях» (рис. 1).

Значну увагу роботодавці приділяють мовній компетенції (82% оголошень), що зайвий раз вказує на те, що журналістика позиціонується як творчість, мистецтво володіння словом. Натомість комунікаційна компетенція як професійна вимога представлена лише у 10% проаналізованих оголошень.

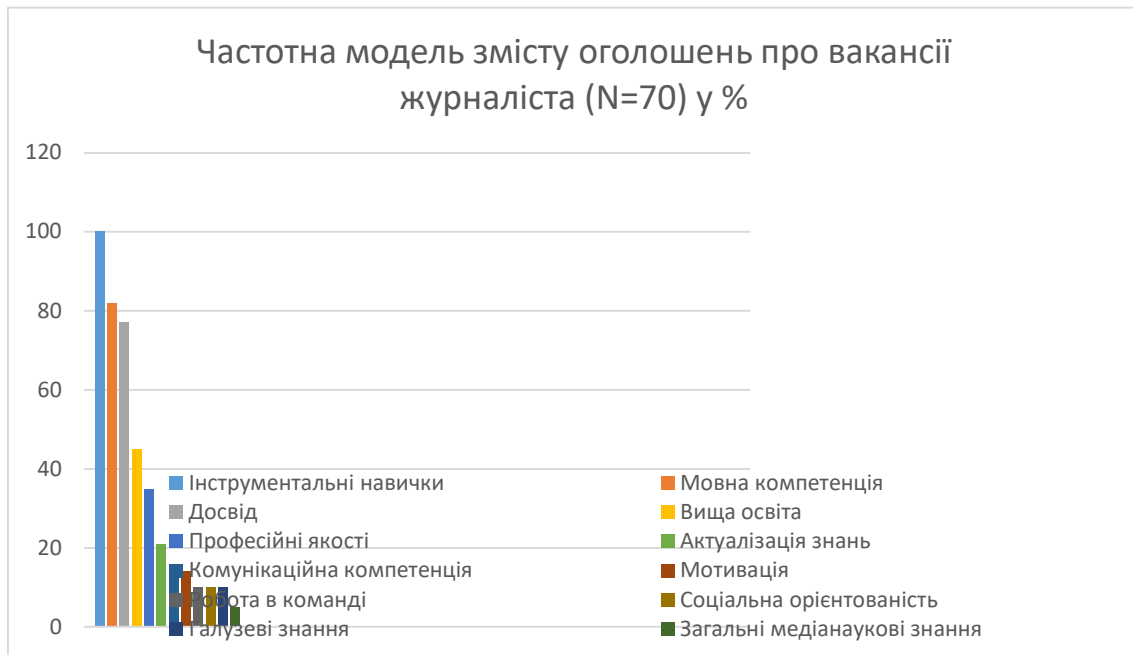

Рис. 1. Частотна модель змісту оголошень про вакансії журналіста

У 10% оголошень зустрічається й вимога соціальної орієнтації журналіста, зокрема такого її складника, як автономія. Отже, роботодавці передбачають, що журналісти повинні мати високий рівень самоорганізації та самоменеджменту, самостійно приймати рішення на кожному етапі виконання професійних завдань і нести персональну відповідальність за свою роботу.

Варто також вказати на низький рівень представленості знаннєвого компонента фахової компетенції журналіста. На необхідність володіння загальними медіанауковими знаннями (медіамакетинг, медіаекономіка, медіатехнологія, журналістикознавство) вказали лише 5% роботодавців. Вдвічі виразніше представлено в оголошеннях показник спеціалізованих знань, які пов'язані з нішевою журналістикою (10%). У проаналізованих оголошеннях вона була презентована царинами економіки, логістики, фінансів, оподаткування, аграрного сектору тощо. Це означає, що в медіагалузі перспективними є сегменти спеціалізованої журналістики, які потребують від медіапрацівників релевантних знань у тій чи іншій сфері життєдіяльності суспільства. Їх здобуття ми пов'яжемо з фундаментальною університетською освітою.

Значну увагу роботодавці приділили й професійним якостям кандидатів на посади (35% оголошень). Серед них названо стресостійкість, креативність, організованість, комунікабельність, автономність тощо. Окремий рядок в оголошеннях посідає така якість, як здатність працювати в команді, що є важливим фактором для конвергентних редакцій (10%). Зауважимо, що, з погляду психології праці, компетентність як здатність застосовувати знання й уміння досягається за допомогою певних якостей людини, що мотивують її на виконання передбачених цією компетентністю завдань. Отже, цілком логічно розглядати професійні явища в контексті вимог до фахівця, адже вони зумовлюють реалізацію його компетентності. Високий рівень вираженості серед очікувань роботодавців має і чинник «мотивація» (14%).

IV. Висновки

Журналістська освіта сьогодні перебуває у полі дискусій між освітянами й роботодавцями. Полемізуються питання оптимальної моделі журналістської освіти крізь призму опозиції «практично зорієнтована журналістська освіта – журналістська освіта, заґрунтована на знаннях». Співіснування різних підходів кореспондує з різноманіттям форм журналістської діяльності, виокремлених за параметрами предметної, аудиторної, тематичної спеціалізації тощо.

Контент-аналіз оголошень про вакансії журналіста дозволив нам відтворити журналістику як професійну царину в контексті компетентнісного підходу. З'ясовано, що найбільшою мірою серед професійних вимог до журналіста представлені інструментальні навички, що дозволяють позиціонувати журналістську діяльність як ремесло, яке потребує певної майстерності виконавця. Серед них значною мірою виражені навички, що вказують на розвиток журналістського фаху. Водночас увиразнення чинника «Актуалізація знань» свідчить про запит на фундаментальні знання в галузях політології, соціології, економіки тощо. Досить виразними є очікування від журналістів спеціалізованих знань, що дозволять їм працювати в нішевій журналістиці. До компетентнісної моделі журналістського фаху оголошення про вакансії «інтегрують» також професійні якості й мотивацію. Значний наголос зроблено на мовній та комунікативній компетенціях, що іманентно властиві журналістській діяльності.

Список використаної літератури

1. Бутиріна М. В., Анікеєнко М. П. Компетентнісна модель журналістської освіти в оцінці стейкхолдерів. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2021. № 2 (46). С. 136–143.
2. Габор Н. Журналістська освіта епохи WEB. 3.0: дослідження, новітні навички, спроби перезавантаження. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2018. Вип. 43. С. 273–279.
3. Журналістська освіта: що потрібно для якісної трансформації? Онлайн-дискусія. 2020. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-preshhall/3045315-zurnalistska-osvita-so-potribno-dla-akisnoi-transformacii.html> (дата звернення: 12.08.2021).
4. Захарченко А. П., Петренко-Лисак А. О. Модернізація журналістської освіти: позиції студентів та роботодавців. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/337992071_Modernizacia_zurnalistskoi_osviti_pozicii_studentiv_ta_robotodavciv (дата звернення: 12.08.2021).
5. Різун В., Іванов В. Освіта у сфері медіа. *Український медіаландшафт*. 2013. URL: <https://www.aup.com.ua/uploads/kaspp21ukr.pdf> (дата звернення: 19.08.2021).
6. Тимошик М. Як звільнити журналістську освіту з пут теорій масової комунікації: до проблеми викладання фахових дисциплін на факультетах журналістики українських університетів. *Актуальні питання українського інформаційного простору*. 2021. № 1 (7). URL: <http://ukrifospace.knukim.edu.ua/article/view/233877> (дата звернення: 12.08.2021).
7. Шпак В. І. Інформаційний простір. Українські реалії: протидія російській агресії. *Матеріали VI Міжнар. наук.-конф.* (Київ, 25 жовтня 2016 р.). Київ: ДП «Експрес-Об'ява», 2017. С. 116–119.
8. Anderson C. W. Shaping 21st century journalism: Leveraging a «teaching hospital model» in journalism education Media Policy Initiative. Washington: New America Foundation, 2011. URL: https://www.academia.edu/1220873/Shaping_21st_Century_Journalism_Leveraging_a_Teaching_Hospital_Model_in_Journalism_Education (date of request: 11.08.2021).
9. Blome A., Eberwein T., Averbek-Lietz S., Peter K. Medienvertrauen: historische und aktuelle Perspektiven; Universität Bremen [Sonst. Beteil]. Berlin: Boston: De Gruyter Saur, 2020. URL: <https://www.uni-bremen.de/zemki/detailansicht/neuerscheinung-medienvertrauen-historische-und-aktuelle-perspektiven> (date of request: 10.08.2021).
10. Butyrina M. Competency-based approach to journalism education: Western experience and Ukrainian practice. *Communications and Communicative Technologies*. 2020. № 20. P. 5–12.
11. Carpenter S. An application of the theory of expertise: teaching broad and skill knowledge areas to prepare journalists for change. *Journal. Mass Commun. Educ.* 2009. № 64. P. 287–304. URL: <https://journals.sagepub.com> (date of request: 18.08.2021).
12. Dernbach B. Der wissenschaftlich-analytische Blick auf die akademische Journalistenausbildung in Deutschland. *Quo Vadis Journalistenausbildung*. Springer. 2020. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-658-23123-1_3 (date of request: 14.08.2021).
13. Lemann N. Journalism schools can push coverage beyond breaking news. 2009. URL: <https://www.chronicle.com/article/journalism-schools-can-push-coverage-beyond-breaking-news/> (date of request: 14.08.2021).
14. Mensing D., Ryfe D. Blueprint for change: from the teaching hospital to the entrepreneurial model of journalism education. 2013. URL: https://www.academia.edu/3412374/Blueprint_for_Change_From_the_Teaching_Hospital_to_the_Entrepreneurial_Model_of_Journalism_Education (date of request: 10.08.2021).
15. Nowak E. Quality model for training journalists. Competencies, training paths, didactics. Dissertation (Dr. phil.) In Journalism. University of Dortmund. 2007. URL: <https://eldorado.tu-dortmund.de/bitstream/2003/24721/2/Dissertation.pdf> (date of request: 14.08.2021).
16. Nölleke-Przybylski P., Evers T., Altmepfen K.-D. Catch me, if you can – Eine Kompetenzperspektive auf Journalismus als Berufsfeld und Forschungsgegenstand. In: Schützeneder, J., Meier, K. & Springer, N. (Hrsg.) *Neujustierung der Journalistik/Journalismusforschung in der digitalen Gesellschaft*. Eichstätt. 2020. P. 140–166. URL: <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/70830#> (date of request: 02.08.2021).
17. Takahashi B., Parks P. Journalists and communicators' perceptions of their graduate training in environmental reporting: an application of knowledge-based journalism principles. 2018. URL: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fenvs.2017.00094/full> (date of request: 14.08.2021).
18. Russ-Mohl S. Die informierte Gesellschaft und ihre Feinde. Warum die Digitalisierung unsere Demokratie gefährdet. Köln: Halem, 2017. URL: https://www.halem-verlag.de/wp-content/uploads/2017/09/9783869622743_le.pdf (date of request: 18.08.2021).

References

1. Butyrina, M. V. & Anikeienko, M. P. (2021). Kompetentnisna model zhurnalistskoi osvity v otsintsi steikkholderiv [Competence model of journalism education in the assessment of stakeholders]. *Derzhava ta rehiony. Seria: Sotsialni komunikatsii*, 2 (46), 136–143 [in Ukrainian].
2. Gabor, N. (2018). Zhurnalistska osvita epokhy WEB. 3.0: doslidzhennia, novitni navychky, sprobny perezavantazhennia [Journalism education of the WEB era. 3.0: research, latest skills, reboot attempts]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria: Zhurnalistyka*, 43, 273–279 [in Ukrainian].

3. Zhurnalistska osvita: shcho potribno dlia yakisnoi transformatsii? Onlain-dyskusiia [Journalism education: what is needed for a qualitative transformation? Online discussion]. (2020). *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3045315-zurnalistska-osvita-so-potribno-dla-akisnoi-transformacii.html> [in Ukrainian].
4. Zakharchenko, A. P. & Petrenko-Lysak, A. O. (2019). Modernizatsiia zhurnalistskoi osvity: pozysii studentiv ta robotodavtsiv [Modernization of journalism education: positions of students and employers]. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/337992071_Modernizacia_zurnalistskoi_osviti_pozicii_studentiv_ta_robotodavtsiv [in Ukrainian].
5. Rizun, V. & Ivanov, V. (2013). Osvita u sferi media [Education in the field of media]. *Ukrainskyi medialandshaft*. Retrieved from <https://www.aup.com.ua/uploads/kaspp21ukr.pdf> [in Ukrainian].
6. Tymoshyk, M. (2021). Yak zvilnyty zhurnalistsku osvitu z put teorii masovoi komunikatsii: do problemy vykladannia fakhovykh dystsyplin na fakultetakh zhurnalistyky ukrainskykh universytetiv [How to free journalism education from the shackles of theories of mass communication: to the problem of teaching professional disciplines at the faculties of journalism of Ukrainian universities]. *Aktualni pytannia ukrainskoho informatsiinoho prostoru*, 1 (7). Retrieved from <http://ukrinfospace.knukim.edu.ua/article/view/233877> [in Ukrainian].
7. Shpak, V. I. (2017). Informatsiinyi prostir. Ukrainski realii: protydiia rosiiskii ahresii [Information space. Ukrainian realities: counteraction to Russian aggression]. Proceedings of the 4th International Conference. Kyiv [in Ukrainian].
8. Anderson, C. W. (2011). Shaping 21st century journalism: Leveraging a «teaching hospital model» in journalism education Media Policy Initiative. Washington: New America Foundation. Retrieved from https://www.academia.edu/1220873/Shaping_21st_Century_Journalism_Leveraging_a_Teaching_Hospital_Model_in_Journalism_Education [in English].
9. Blome, A., Eberwein, T., Averbek-Lietz, S. & Peter, K. (2020). Medienvertrauen : historische und aktuelle Perspektiven; Universität Bremen [Sonst. Beteil.] Berlin: Boston: De Gruyter Saur. Retrieved from <https://www.uni-bremen.de/zemki/detailansicht/neuerscheinung-medienvertrauen-historische-und-aktuelle-perspektiven> [in German].
10. Butyrina, M. (2020). Competency-based approach to journalism education: Western experience and Ukrainian practice. *Communications and Communicative Technologies*, 20, 5–12 [in English].
11. Carpenter, S. (2009). An application of the theory of expertise: teaching broad and skill knowledge areas to prepare journalists for change. *Journal. Mass Commun. Educ*, 64, 287–304. Retrieved from <https://journals.sagepub.com> [in English].
12. Dernbach, B. (2020). Der wissenschaftlich-analytische Blick auf die akademische Journalistenausbildung in Deutschland. *Quo Vadis Journalistenausbildung*. Springer. Retrieved from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-658-23123-1_3 [in German].
13. Lemann, N. (2009). Journalism schools can push coverage beyond breaking news. Retrieved from <https://www.chronicle.com/article/journalism-schools-can-push-coverage-beyond-breaking-news> [in English].
14. Mensing, D. & Ryfe, D. (2013). Blueprint for change: from the teaching hospital to the entrepreneurial model of journalism education. Retrieved from https://www.academia.edu/3412374/Blueprint_for_Change_From_the_Teaching_Hospital_to_the_Entrepreneurial_Model_of_Journalism_Education [in English].
15. Nowak, E. (2007). Quality model for training journalists. Competencies, training paths, didactics. Dissertation (Dr. phil.) In Journalism. University of Dortmund. Retrieved from <https://eldorado.tu-dortmund.de/bitstream/2003/24721/2/Dissertation.pdf> (Accessed: 14 November 2019) [in English].
16. Nölleke-Przybylski, P., Evers, T. & Altmeyden, K.-D. (2020). Catch me, if you can – Eine Kompetenzperspektive auf Journalismus als Berufsfeld und Forschungsgegenstand. In: Schützeneder, J., Meier, K. & Springer, N. (Hrsg.) *Neujustierung der Journalistik/Journalismus for schung in der digitalen Gesellschaft*, 140–166. Retrieved from <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/70830#> [in German].
17. Takahashi, B. & Parks, P. (2018). Journalists and communicators' perceptions of their graduate training in environmental reporting: an application of knowledge-based journalism principles. Retrieved from <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fenvs.2017.00094/full> [in English].
18. Russ-Mohl, S. (2017). Die informierte Gesellschaft und ihre Feinde. Warum die Digitalisierung unsere Demokratie gefährdet. Köln: Halem. Retrieved from https://www.halem-verlag.de/wp-content/uploads/2017/09/9783869622743_le.pdf [in German].

Стаття надійшла до редакції 22.08.2021.

Received 22.08.2021.

Butyrina M., Anikeienko M. Professional Requirements for Journalistic Profession: Competency Approach

The purpose of the study was to identify the mainstream journalistic competencies which are demanded by the employment market today.

Research methods. With the help of content analysis of vacancy announcements for journalists, the most frequent professional requirements addressed to applicants by employers for the relevant positions were identified. The sample consisted of vacancy advertisements from two popular job search websites work.ua and ua.jooble.org with a total of 70 text units. The chronological boundaries of the sample amounted to 1 month. Territorial borders are the cities of Dnipro and Kyiv. The identified professional requirements were systematised on the basis of Z. Weischenberg competency model supplemented by the latest journalistic competencies, which were updated in connection with the needs of the time. Methods of analysis such as synthesis and generalisation were used to interpret the results of content analysis.

Results. The conducted content-analytical research allowed to draw conclusions about the ratio of both established and new competencies that characterise the journalistic profession. It was found that journalistic skills, represented by a number of instrumental skills, define all the types of journalistic positions, regardless of specialisation and functional features. The results of the content analysis also allowed us to state the interest of employers in the skills required when working in cross-media and social networks. Higher education as a requirement for candidates was presented in less than 50% of advertisements, while the experience was updated in almost 80% of the analysed vacancies. These data correlate with today's popular approaches to the deinstitutionalisation of journalism education, its transfer to the practical-applied field. In the United States, in particular, it is presented by the model of education as a training hospital, while in Germany it is built in accordance with the Dortmund model. It is stated that the practice of opening of media-based schools of journalism is gradually being introduced in Ukraine.

Novelty. For the first time, professional requirements for journalists were systematised on the basis of content analysis of vacancy advertisements. Competency priorities of employers were revealed.

Practical significance. The results and conclusions can be used to optimise the competency model of journalism education.

Key words: competencies, professional requirements, journalism, employment market, media industry, model of journalism education

Бутырина М. В., Аникеенко М. П. Профессиональные требования к журналистской профессии: компетентностный подход

Цель исследования предусматривала выявление мейнстримных журналистских компетенций, востребованных сегодня рынком труда.

Методы исследования. С помощью контент-анализа объявлений о вакансиях журналистов выявлены наиболее частотные профессиональные требования работодателей для претендентов на соответствующие должности. Выборку составили объявления двух популярных сайтов поиска работы work.ua и ua.jooble.org общим количеством 70 текстовых единиц. Хронологические рамки выборки – 1 месяц. Территориальные границы – города Днепр и Киев. Выявленные профессиональные требования систематизированы на основе компетентностной модели З. Вайшенберга, дополненной новейшими журналистскими компетенциями, которые актуализировались в последнее время в связи с потребностями медиаотрасли. Для интерпретации результатов контент-аналитического исследования применялись методы анализа, синтеза и обобщения.

Результаты. Проведенное контент-аналитическое исследование позволило сделать выводы о соотношении устойчивых и новейших компетенций, характеризующих журналистскую профессию. Выявлено, что журналистское мастерство, представленное рядом инструментальных навыков, определяет все виды журналистских должностей независимо от специализации и функциональных особенностей. Результаты контент-анализа также позволили констатировать безусловный интерес работодателей к навыкам, востребованным при работе в кросс-медиа и в социальных сетях. Высшее образование как требование к кандидатам было представлено менее чем в 50% объявлений, зато опыт был актуализирован почти в 80% проанализированных вакансий. Приведенные данные коррелируют с популярными сегодня подходами к деакадемизации журналистского образования, переводом ее в практически-прикладную плоскость. Данный подход в США, в частности, представлен моделью образования как teaching hospital, в Германии – Дортмундской моделью. В Украине также постепенно внедряется практика создания школ журналистики на базе медиаорганизаций.

Новизна. Впервые систематизированы профессиональные требования к журналистам на основе контент-анализа объявлений о соответствующих вакансиях. Выявлены компетентностные приоритеты работодателей.

Практическое значение. Результаты и выводы могут применяться для оптимизации компетентностной модели журналистского образования.

Ключевые слова: компетенции, профессиональные требования, журналистика, рынок труда, медиаотрасль, модель журналистского образования.